

Kuopion kulttuuripalvelukeskus

Kuopion Kulttuuripolku
YMPÄRISTÖPOLKU

NEULAMÄEN KOULUN KULTTUURIYMPÄRISTÖPOLKU

Anu Taskinen

Sisällys

1.	OPETTAJALLE	3
	Käsitteitä	4
2	NEULAMÄEN HISTORIAA	5
2.1	Neulamäen koulu	7
2.2	Mielipaikka	8
3.	VIRITTÄYTYMISTEHTÄVÄT	9
3.1	Valoisaa ja pimeää	9
3.2	Mielipaikka	9
3.3	Vanhaan aikaan	9
3.4	Paikkakartoitus	10
3.5	Aistiretkellä lähiympäristössä	10
4.	MAANTIEDON JA HISTORIAN TEHTÄVÄT	11
4.1	Koulureitti ja elinpiiri	11
4.2	Mitä on kaavoitus?	11
4.3	Asuminen ja eläminen entisaikaan	11
4.4	Evakossa Neulamäessä	11
4.5	Neulamäen kartoitus	11
5.	ÄIDINKIELEN JA HISTORIAN TEHTÄVÄT	12
5.1	Nimien alkuperää	12
5.2	Kotiseudun tarinat	12
5.3	Lehtijuttuja	12
5.4	Asumista entisaikaan	12

6.	KUVATAITEEN JA ARKKITEHTUURIN TEHTÄVÄT	13
6.1	Koulurakennuksen anatomiaa	13
6.2	Uusi ja vanha rinnakkain	13
6.3	Tutkimuskohteena koulu	13
6.4	Asuinalueesi tulevaisuudenkuva	14
6.5	Maalla ja kaupungissa	14
7.	MATEMATIIKKA	15
7.1	Vanhan ajan mittoja	15
7.2	Koulupäivä diagrammiksi	15
7.3	Koulurakennuksen geometriaa	15
8.	LÄHTEET	16

Kuvat ja piirrokset Anu Taskinen, ellei toisin mainita

1. Opettajalle

Ympäristöpolku-kokonaisuus voidaan sisällyttää 5. lk:n historian, maantiedon, äidinkielen, matematiikan ja kuvataiteen opetukseen. Kokonaisuuden tavoitteena on tarkastella omaa elinympäristöä itse havainnoiden, tutkien ja kokeillen kokonaisvaltaisesti eri lähtökohdista eri oppiaineissa.

Ympäristöpolku-materiaalia voidaan hyödyntää myös muilla luokka-asteilla sitä soveltaen ja muunnellen.

SISÄLTÖ:

- kotiseudun ja oman elinympäristön historia
- muistelujen, kirjoitusten, kuvien ja rakennetun ympäristön merkityksien tulkitseminen
- kulttuuriympäristö-käsitteeseen tutustuminen oman toiminnan kautta
- ympäristön muutosten huomioiminen
- tekstin tuottaminen, suullinen ilmaisu
- kuvataiteessa erilaisten materiaalien yhdistäminen, kierrätysmateriaalit
- karttojen tulkitseminen
- geometria, arviointi

LISÄARVO OPETUKSELLE

Lähiympäristö tarkoittaa sitä aluetta, jossa ihminen liikkuu ja elää päivittäin. Se muuttuu ihmiselle ajan myötä niin itsestään selväksi, ettei sen erityispiirteitä enää erota. Rakennettu ympäristö on pitkäikäistä ja se on näkyvä osa koko kulttuuriperintöä. Kulttuuriympäristössä näkyy ajallinen kerroksellisuus aikaan sidottuine arvoineen ja tuon ajallisen jatkumon ymmärtäminen auttaa meitä näkemään itsemme osana suurta kulttuuriperintöä.

Lähiympäristön tunteminen lisää turvallisuuden ja tuttuuden tunnetta sekä kasvattaa yhteenkuuluvuutta ihmisen ja ympäristön välillä. Yhteenkuuluvuus lisää vastuullisuutta ja halua huolehtia yhteisestä ympäristöstä. Kotiseutu näyttäytyy arvokkaana ja tärkeänä paikkana ja asiana ihmisen elämässä.

Ympäristöpolun havainnointi- ja tutkimistehtävillä pyritään lisäämään oppilaiden kykyä nähdä ja katsoa omaa lähiympäristöään ja sen erityispiirteitä sekä hahmottaa ympäristön ajallinen kerroksellisuus. *”Täällä on asunut ihmisiä myös ennen minua.”* Tavoitteena on kasvattaa oppilaiden arvostusta lähiympäristöään kohtaan ja tukea vuorovaikutussuhteen syntymistä oppilaan ja ympäristön välille.

1. Opettajalle

TEHTÄVÄT

Opettaja voi valikoida tehtävistä omalle luokalleen sopivimmat ja yhdistellä niitä myös muuhun opetukseen. Oppilaita kannustetaan omaan havainnointiin, pohdiskeluun, tutkimiseen ja kriittiseen ajatteluun. Oikeaa tai väärää ajatusta, vastausta tai tuotosta ei ole!

Kulttuuriympäristön käsittely kannattaa aloittaa virittäytymistehtävien avulla, jotka johdattelevat oppilaat aihealueeseen. Niissä tarkastellaan kulttuuriympäristöä aistien ja tunteiden avulla. Virittäytymistehtävät herkistävät ja motivoivat sekä oppilaat että opettajan uuteen asiaan. Niiden tavoitteena on antaa käsiteltävästä aiheesta omakohtainen tunnekokemus ja elämys ja tukea tiedon omaksumista. Aisti- ja tunnetehtävät helpottavat ympäristön arviointia, jäsentämistä ja niiden avulla voidaan kokea tuttu ympäristö uudella tavalla.

Draamaleikki on myös eräänlainen virittäytymistehtävä kulttuuriympäristöaiheeseen, mutta metodia voidaan käyttää myös syventämään aikaisemmin opittua tietoa. Draaman avulla voidaan tuoda esille tunnepitoisia asioita ja käsitellä vaikeampia merkityksiä ja ajatuksia.

Rakentelu- ja suunnittelutehtävät sekä karttatehtävät kehittävät ja tukevat oppilaan avaruudellista hahmottamista. Hahmottaminen myös auttaa oivaltamaan ympäristön ja ihmisen mittasuhteita. Rakennuksen tutkiminen auttaa kiinnittämään huomiota rakennettuun ympäristöön yleisesti ja tulkitsemaan siihen liittyviä merkityksiä.

Tehtävät, jotka liittyvät olemassa olevien asioiden arvioimiseen, kritiikkiin ja uusien ehdotusten suunnitteluun kehittävät oppilaan kykyä vaikuttaa omaan ympäristöönsä. Oppilaalla on mahdollisuus arvioida ja arvottaa ympäristöään ja näin jättää oma jalanjälkensä kulttuuriympäristöön seuraavien sukupolvien arvioitavaksi.

Elämyksellistä polkua omaan kulttuuriympäristöön!

KÄSITTEITÄ

Rakennettu kulttuuriympäristö

Rakennettu kulttuuriympäristö muodostuu rakennuksista sisä- ja ulkotiloineen, pihoista, puistoista sekä muista rakenteista (kuten esim. kadut, sillat, kanavat).

Rakennusperintö tarkoittaa samaa kuin rakennettu kulttuuriympäristö, joskus sanaa käytetään tarkoittaen erityisesti vanhoja rakennuksia.

Kulttuuriympäristö tarkoittaa laajasti ottaen kaikkea maisemaa, jossa ihmisen toiminta tavalla tai toisella näkyy. Erityisesti seudun historiasta kertova maisema on kulttuurimaisemaa (esim. maatila ympäröivine peltoineen, haka- ja laidunmaat, historialliset kasarmialueet, venevalamat tms.)

Arvokas kulttuuriympäristö

Rakennelma tai alue, joka kertoo ihmisten elintavoista, arvoista sekä maisemanmuokkauksesta eri aikakausina (esim. esihistoriallinen muinaishauta tai linnavuori, perinteinen kirkonkylämaisema, teollistumisen aikakauden tehdasmiljöö). Erityisen arvokasta ympäristöä on paikkakunnalle tyypillisestä elämäntavasta kertova maisema, jollaisia ei muualla Suomessa ole säilynyt monia.

2. Neulamäen historiaa

Mutkalan talo, v. 1983 purettu Neulamäen viimeinen rintamamiestalo.

Helka Vehviläisen arkisto/Viikkosavo 7.7.2004

Neulamäki on uusi asuinalue. Ennen kuin Neulamäkeen alettiin rakentaa kerrostaloja 1970-luvulla, alue oli melkein kokonaan sankkaa metsää. Neulamäen metsissä käytiin marjastamassa ja sienestämässä, sekä metsästävässä esimerkiksi jäniksiä. Neulamäen asuttaminen alkoi, kun mäelle muutti rintamamiehiä ja evakkoja v. 1943 Karjalasta. He rakensivat kodeikseen rintamamiestaloja ja raivasivat pienet pellot ja kasvimaat talojen lähelle. Peltöjen raivaus oli työlästä, sillä Neulamäen maaperä on kivikkoista. He rakensivat myös kylätien, joka kulki nykyisen Pinokujan paikalla.

Kuopion kaupungin kasvaessa 1970-luvulla tarvittiin uusia asuinalueita. Kun Kuopion yliopisto muutti Savilahteen, silloiset yliopiston työntekijät ja opiskelijat toivoivat, että kaupunki voisi rakentaa yliopiston lähelle asuintaloja. Lopulta Kuopion kaupunki päätti, että Neulamäkeen rakennetaan kerrostaloalue opiskelijoille ja yliopiston työntekijöille. Alun perin ajateltiin, että Neulamäkeen tarvitaan vain kaksi pääkatua, Metsurintie ja Juontotie, joiden varsille kerrostalot rakennetaan. Teiden välinen alue oli enimmäkseen suota, jossa oli mutaa nelimetrisen kerros. Tämä vetinen maa-aines piti kaivaa pois, ja kuoppa täytettiin toisaalta Neulamäestä louhituilla lohkarilla. Täytetylle suolle rakennettiin myöhemmin ostoskeskus. Pellonraivaus ja rakentaminen olivat aikoinaan raskasta työtä pientilallisille, eikä rakentaminen ollut helppoa myöhemminkään. Maaperä Neula-

mässä oli kivikkoista ja kyykäärmeet viihtyivät alueella. Vaikka käärmeitä olikin paljon, ei niistä ollut rakentajille haittaa. Käärmeet vain siirtyivät kauemmas metsiin sitä mukaa, kun rakentaminen eteni.

Neulamäen ensimmäiset kerrostalot valmistuivat 1980-luvun alussa. Alueelle ei ollut tarkoitus rakentaa sen enempää, mutta Kuopion kaupunki päätti laajentaa asuinalueita, koska halukkaita muuttajia oli niin paljon. Luonnonläheisyys ja hienot maisemat houkuttivat uusia asukkaita alueelle. Neulamäkeen rakennettiin lisää kerrostaloja, rivitaloja ja omakotitaloja. Omakotitalot rakennettiin enimmäkseen ”hartiapankilla”, eli asukkaat rakensivat talonsa itse. Useimpien talojen julkisivuissa eli ulkoseinissä suosittiin ajan muodin mukaan punatiiltä ja tummaksi maalattuja ikkunanpuutteita.

Vaikka Neulamäki oli suosittu alue, kaikki kuopiolaiset eivät olleet siitä innostuneita. Joidenkin mielestä oli väärin, että rakennettiin metsän keskelle, missä ei ollut kauppiaa, ei kouluja – ei mitään palveluja. Aluksi Neulamäen koululaiset kävivät Särkiniemen koulua, mutta vuosien kuluessa Neulamäkeen rakennettiin myös omia palveluja ja oma peruskoulu. 1990-luvun alkuvuosina Neulamäessä oli oma korttelipoliisinsa. Silloin ajateltiin, että koska kaupunginosassa asuu paljon nuorisoa, tulee se väistämättä aiheuttamaan tappeluja ja ilkivaltaa. Parin vuoden kuluttua korttelipoliisin toiminta lopetettiin, koska häiriöitä ei ilmaantunutkaan. Neulamäessä tuolloin asuneet lapset ja nuoret ovat jo kasvaneet ja monet ovat muuttaneet pois, mutta uusia lapsiperheitä on muuttanut jatkuvasti tilalle.

Nykyään Neulamäessä on sekä rivitaloja, kerrostaloja että omakotitaloja. Varsinaisia asukkaita Neulamäessä on n. 6300, jonka lisäksi alueella asuu 1100 opiskelijaa. Neulamäessä on koulu, päiväkotit, nuorisotilat, kauppa- ja palvelukeskus, sekä seurakuntakeskus.

2. Neulamäen historiaa

Neulamäen Metsurintien kerrostaloja v. 1983.
Taina Takala 1983/Kuopion kulttuurihistoriallinen museo

Neulastien omakotitaloja pian valmistumisensa jälkeen 1983.
Taina Takala 1983/Kuopion kulttuurihistoriallinen museo

Neulamäentie kerrostaloja v. 1983, pian valmistumisensa jälkeen
Taina Takala 1983/Kuopion kulttuurihistoriallinen museo

MIETITTÄVÄÄ:

- Mitä tarkoittavat evakko ja rintamamies? Entä mikä on rintamamiestalo?
- Miten pientilalliset elivät?
- Onko Neulamäessä vielä nykyäänkin paljon soita ja lohkareisia kivikkoja? Missä?
- Punatiili oli muodikas materiaali 1980-luvulla. Mitkä värit ja materiaalit (tiili, puu, rappaus, tms.) ovat nykyään rakentamisessa muodissa?
- Milloin oma kotitalosi on rakennettu? Miten rakentamisaika näkyy talossa (ajan muotivärit ja materiaalit)?
- Miksi metsän keskellä on hyvä asua? Entä miksi metsän keskellä ei ole hyvä asua?
- Mitä palveluja (päiväkodit, koulut, kaupat, nuorisotilat, yms.) asuinalueella pitää mielestäsi olla? Puuttuuko Neulamäestä jotain tärkeää?

2. Neulamäen historiaa

2.1 NEULAMÄEN KOULU

Neulamäen ala-asteen piti valmistua kesäkuussa 1986. Rakennusalan lakko hidasti kuitenkin töitä, ja koulun alkaessa syksyllä koulutilat olivat vielä pahasti kesken. Opettajat päättivät kuitenkin aloittaa koulun keskeneräisissä tiloissa, sillä oppilaita ei haluttu kuljettaa muihin kouluihin. Koulunkäynti aloitettiin ja rakennusta viimeisteltiin samanaikaisesti. Uuden koulun piha oli laaja, ja siellä oli eri-ikäisille monenlaisia telineitä ja mahdollisuuksia liikuntaan välitunneilla. Erikoisuutena oli ulkoluokka liitutauluineen, jossa syksyisin ja keväisin voitiin pitää oppitunteja.

Oppilaita Neulamäen kouluun tuli lähiympäristöstä 396 ja heidät sijoitettiin 14 luokkaan. Neulamäen koululaiset, jotka oli aiempina vuosina kuljetettu Mustinlammen ala-asteelle ja Särkiniemen koululle, pääsivät nyt käymään koulua kotinsa läheisyydessä. Ensimmäisenä koulupäivänä koululaisten piti raivata tiensä juhlasaliin, sillä salin aulaan oli tuotu yllättäen juuri samana päivänä rekkakuormallinen voimistelutelineitä ja -välineitä. Ensimmäinen lukuvuosi aloitettiin erilaisilla juhlallisuuksilla juhlasalissa.

Koulu osoittautui pian liian ahtaaksi. Ensimmäisenä lukuvuonna luokkia oli ollut 14, kun toisena lukuvuonna koulua kävi jo 20 luokallista oppilaita. Neljä luokkaa joutui kiertolaisiksi, lisäksi erikoisluokkia ja kansalaisopiston tiloja jouduttiin käyttämään kotiluokkina. Oppilaita oli tuolloin 530. Nykyään Neulamäen koulu on yhtenäiskoulu, jossa opiskelevat vuosiluokat 1-9. Koulun alkuvuosien kaltaista tila-ahtausta ei enää ole. Neulamäen kouluun mahtuisi nyt enemmänkin oppilaita, koska kouluikäisten määrä on Neulamäessä laskenut 2000-luvun ajan.

Neulamäen koulu.
Anu Taskinen

MIETITTÄVÄÄ:

- Onko Neulamäen koulu mielestäsi vanha vai uusi? Pitäisikö rakennusta remontoida, ja mistä?
- Mitä olisit suunnitellut koulusta eri tavalla? Ovatko käytävät liian sokkeloisia tai vessat liian ahtaita? Entä mitkä tilat rakennuksessa ovat toimivia ja viihtyisiä? Ovatko esimerkiksi luokat suuria ja valoisia?

2. Neulamäen historiaa

2.2 NEULAMÄEN MAAMERKKEJÄ:

Seurakuntakeskus, rakennettu 1993. Keltatiilisessä rakennuksessa on kirkkosali sekä pienempiä kokoontumistiloja.

MIETITTÄVÄÄ:

- mikä on maamerkki? Mitkä niitä voisivat mielestäsi olla?
- mitä tarkoittaa julkinen rakennus?

Neulamäen seurakuntatalo ”takapihalta katsoen” ostoskeskuksen ja Neulamäen koulun välistä.
Anu Taskinen

3. Virittäytymistehtävät

3.1 VALOISAA JA PIMEÄÄ

Oletko ollut pimeässä metsässä tai liikkunut ulkona öiseen aikaan? Oletko joskus ollut pilkkopimeässä huoneessa? Oletko joskus herännyt keskellä yötä? Miltä maailma silloin vaikuttaa, mitä ääniä kuuluu ja mitä valoja näet?

Piirrä kaksi kuvaa samasta paikasta, esimerkiksi omasta huoneestasi tai näkymästä, joka huoneesi ikkunasta näkyy. Toinen on yökuva ja toinen päiväkuva. Mieti, mitä yöllä näkyy ja mitä ei näy. Millainen tunnelma kuvassa on? Mitä kaikkea päiväkuvasa on, mitä yökuvasa ei ole? Entä toisinpäin?

3.2 MIELIPAikka

Jokaisella ihmisellä on mielipaikka tai -paikkoja. Maalaa, piirrä tai rakenna pienoismalli mielipaikastasi. Kerro tai kirjoita, minkälainen olo mielipaikan miettimisestä tulee. Mikä merkitys mielipaikalla on? Keskustelkaa mielipaikoista, kun kuvat ovat valmiita. Kiinnitäkää huomiota siihen, ovatko mielipaikat luonnossa vai muualla, esimerkiksi kotipihalla, ullakolla, koulun pihalla, kaverin luona...

3.3 VANHAAN Aikaan

Pohtikaa ja keskustelkaa yhdessä, millaista on asua ja elää ilman sähköjä. Onko oppilailla kokemuksia sähkökatkoksesta, tai vaikkapa sähköttömällä kesämökillä olosta? Miten ennen valaistiin? Entä ruoka säilytettiin? Millaisia ideoita oppilailla olisi valaisuun ja ruuan säilytykseen nykyisin, sähköttömissä oloissa? Miten aikaa voi viettää, jos ei ole sähköä, eikä siis tv:tä, radiota tai tietokonettakaan? Miten töitä tai läksyjä voi tehdä, jos ei ole valoa? Miten rakennukset lämmitettäisiin ja ruoka laitettaisiin ilman sähköä?

3. Virittäytymistehtävät

3.4 PAIKKAKARTOITUS

Merkitse karttaan tai piirrä kuvia paikoista, jotka asuinalueellasi ovat

- viihtyisiä tai kauniita
- epäviihtyisiä tai rumia
- turvallisia
- pelottavia tai vaarallisia

Vertaile merkintöjäsi muun luokan kanssa. Oletteko piirtäneet tai merkinneet samoja paikkoja? Ovatko jotkut paikat toisten mielestä viihtyisiä ja toisten mielestä epäviihtyisiä? Perustelkaa valintojanne.

3.5 AISTIRETKELLÄ LÄHIYMPÄRISTÖSSÄ

Valitse koulun lähiympäristöstä joku paikka ja havainnoi ympäristöä hetken aikaa silmät kiinni. Mitä tunnet, kuulet ja haistat?

- Mitä luonnon ääniä, entä ihmisten aiheuttamia ääniä kuulet?
- Onko paikka meluisa vai hiljainen?
- Ovatko äänet epämiellyttäviä vai miellyttäviä?
- Kirjaa äänet ylös. Tehtävän voi tehdä myös parin kanssa
- Ovatko paikan hajut miellyttäviä vai epämiellyttäviä?
- Kirjaa ylös, millaisia hajuja tunnet. Mistä hajut ehkä ovat peräisin?
- Mitä muita aistimuksia tunnet?

Lopuksi voitte piirtää tai maalata, millaisia mielikuvia tai ajatuksia paikan hajut ja äänet herättivät. Mieti, miten silmien sulkeminen vaikutti havainnointiin.

4. Maantiedon ja historian tehtävät

4.1 KOULUREITTI JA ELINPIIRI

Piirrä isolle paperille kartta koulureitistäsi muistin varassa. Piirrä karttaan kulkemasi tien varrelle taloja ja muita näkymiä, jotka muistat. Missä on tienristeyksiä, entä missä on maamerkkejä? Mitkä maamerkit liittyvät luontoon (esim. korkea puu) ja mitkä ovat rakennettuja? Onko koulureittisi turvallinen liikenteen suhteen? Piirrä joko samaan tai eri karttaan myös elinpiirisi: piirrä ne paikat, joissa käyt eniten yhden päivän tai viikon aikana. Käytkö harrastamassa, kaupassa tai kaverin luona?

4.2 MITÄ ON KAAVOITUS?

Asuinalueella on voimassa joko yleiskaava, asemakaava tai molemmat. Pohtikaa ja ottakaa selvää, mitä ne tarkoittavat. Mitä kaavoituksessa tehdään, ja mitä siinä pitäisi ottaa huomioon? Miten voisit itse vaikuttaa Neulamäen alueen muutoksiin ja rakentamiseen?

4.3 ASUMINEN JA ELÄMINEN ENTISAIKAAN

Neulamäkeen on 1940-luvulla muuttanut evakkoja Karjalasta. He raivasivat itselleen peltoa ja kasvimaata talojen lähelle. Maatalous oli 1950-luvulla suomalaisten tärkein elinkeino. Silloin myös kaupungin asukkailla saattoi olla pieniä maatilkkuja kasvimaana ja laitumina esimerkiksi lehmälle tai lampaalle. Kysele ja etsi tietoa, miten pientilalla elettiin, mitä kaikkia elämiä tilalla saattoi olla? Mitä rakennuksia pientilan pihapiirissä on tarvittu? Entä millaisia työkaluja maatilalla on käytetty, mitä ovat esimerkiksi kuokka ja viikate? Piirrä tai maalaa kuva, jossa on 1940 – 50 -luvun pientila asukkaineen ja eläimineen.

4.4 EVAKOSSA NEULAMÄESSÄ

Millaiseen paikkaan sinä olisit rakentanut talosi, jos olisit ollut ensimmäisten muuttajien, evakkojen joukossa? Mieti, millaisessa maastossa talon olisi hyvä sijaita, mihin ilman-suuntaan ym. Mieti, miten ihmiset elivät ennen vanhaan: ruoka saatiin viljelemällä maata ja hoitamalla kasvimaata, kotieläimiä kasvattamalla, mutta myös metsästämällä, kalastamalla ja marjastamalla. Asfaltteja ei ollut, vaan liikuttiin hiekkateitä, polkuja, kärryteitä ja vesireittejä pitkin. Mitä kaikkea kannatti ottaa huomioon asuinpaikkaa valitessa?

4.5 NEULAMÄEN KARTOITUS

Tarkastele koulusi tai kotisi ympäristöä seuraavien kysymysten avulla. Kirjoita ylös, kerro tai piirrä:

- Miten rakennukset on sijoitettu tontille ja miksi?
- Miten piha-alueet eroavat toisistaan, miten ne on rajattu?
- Mitä puulajeja on käytetty piha- tai kujapuina?
- Miten katuja ja pihoja on päällystetty, löytyykö esimerkiksi kivettyjä pihoja asfaltoitujen sijasta?
- Missä on mielenkiintoisia näkymiä?
- Vaihtelee rakennusten korkeus, rakennusten muoto ja kattomuoto alueella?
- Minkälaisia kuisteja tai sisäänkäyntejä taloissa on?
- Mitä materiaaleja rakennuksissa on käytetty?
- Mitä ja miten värejä on käytetty rakennuksissa?
- Missä rakennuksen osissa on koristelua?
- Löytyykö eri rakennuksista samantyylistä koristelua tai samantapaisia koristemuotoja?

5. Äidinkielen ja historian tehtävät

5.1 NIMIEN ALKUPERÄÄ

Tutki Kuopion karttaa. Pohtikaa ja etsikää tietoa internetistä ja kirjoista, mistä Kuopio, Neulamäki ja muut Kuopion kaupunginosat ovat saaneet nimensä. Entä mistä juontuvat Neulamäen ja muiden kaupunginosien teiden nimet? Löydätkö paikan- tai teiden nimiä, joita et ymmärrä tai jotka ovat jotenkin kummallisia? Kirjoita lyhyt tarina, mistä nimi voisi olla peräisin. Minkä nimisiä taloja Neulamäessä on? Mistä niiden nimet ovat peräisin? Mikä olisi hyvä nimi omalle kotitalollesi?

5.2 KOTISEUDUN TARINAT

Haastattele esimerkiksi vanhempiasi, isovanhempiasi tai koulusi opettajia, ja pyydä heitä kertomaan asuinalueesi menneisyydestä. Millaista alueella on ollut asua, miten alue on muuttunut? Millaisia tarinoita ja juttuja asuinalueeseesi liittyy, esimerkiksi sen rakentamisvaiheisiin, asukkaisiin tai tapahtumiin? Mieti myös itse lisää kysymyksiä. Jos mahdollista, nauhoita tai videoi haastattelu. Tarinoita voi myös etsiä internetistä ja kirjoista, tai voit kirjoittaa itse tarinan asuinalueeseesi liittyen. Tarina voi olla tosi tai keksitty. Onko tarinasi satu, kummitusjuttu, sankaritarina vai historiallinen kertomus?

5.3 LEHTIJUTTUJA

Etsi lehdistä (sanomalehdet, ilmaisjakelulehdet) asuinalueeseesi liittyviä kirjoituksia. Mistä aiheista asuinalueeseesi liittyen uutisoidaan tai kirjoitetaan yleisönosastoon? Onko asuinalueellasi käynnissä tai alkamassa esimerkiksi rakennushankkeita, joista uutisoidaan ja keskustellaan? Kirjoita yksin tai ryhmässä yleisönosastokirjoitus asuinalueeseesi tai kouluusi liittyen. Haluatko ottaa kantaa johonkin keskustelunaiheeseen, haluatko nostaa jonkin näkökulman tai aiheen esiin, josta ei vielä puhuta?

5.4 ASUMISTA ENTISAIKAAN

a) Etsikää ryhmissä vastaus, mitä nämä vanhat rakennuksiin ja asumiseen liittyvät sanat tarkoittavat. Voitte myös kilpailla, kuka ryhmistä löytää tiedot ensin. Etsikää lisää vanhoja sanoja, ja arvuutelkaa niitä muilta ryhmiltä tietokilpailun tapaan.

Aitta, kuisti, porstua, pirtti, tupla, lato, riipi, mylly, miespiha, karjapiha, savupirtti, savutupa, torppa, mäkitupa, loinen, talonpoika, kartano, salvos, kamari, föрмааki, sali, salonki

b) Tutkikaa karttaa joko kotiseudultanne tai koko Suomesta. Löydätkö paikan- tai kadun-nimiä, joissa esiintyisi vanhoja sanoja, kuten esimerkiksi riipi, torppa, nuotta tms.? Jos löydätte nimiä, joita ette tunnista, miettikää voisiko kyseessä olla jokin vanha sana. Mitä sana mahtaa tarkoittaa?

c) Tutkikaa esimerkiksi Mauri Kunnaksen Koiramäki-kirjoja, joita voi lainata kirjastosta. Koiramäki-kirjat kertovat asumisesta ja elämisestä 1800 – 1900 -lukujen taitteessa.

Etsikää niistä tietoa ja vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- Millaisia tavaroita ja esineitä ihmiset ovat omistaneet/käyttäneet/tarvinneet?
- Millaisia työkaluja heillä on ollut käytössään?
- Millaisia huonekaluja rakennuksissa on ollut?
- Mitä muuta tarve-esineistöä rakennuksista löytyi?
- Mistä materiaaleista tavarat on valmistettu?
- Kuka tavarat valmisti?
- Käytettiinkö esineistä joitakin nykysanastosta poikkeavia nimityksiä?

6. Kuvataiteen ja arkkitehtuurin tehtävät

6.1 KOULURAKENNUKSEN ANATOMIAA

Inventoi koulurakennuksesi. Käytä apuna oheista rakennusinventointilomaketta ja täytä se. Tehtävän voi tehdä yksin tai ryhmittäin. Kiinnitä huomiota

- julkisivuun eli ulkoseiniin
- kattorakenteeseen (muoto ja materiaali)
- vuoraukseen eli seinäpintojen materiaaliin
- ikkuna- ja ovijakoon sekä ikkunaruuutujen kokoon ja muotoon
- sokkeliin eli perustuksiin
- yksityiskohtiin ja koristeisiin

Millaisia yksityiskohtia huomaat, joihin et ole ennen kiinnittänyt huomiota?

6.2 UUSI JA VANHA RINNAKKAIN

Vertaile uutta ja vanhaa rakennusta. Mitä eroja ja yhtäläisyyksiä huomaat, esimerkiksi ikkunoissa, sokkelissa, vuorauksessa ym.? Tutki rakennuksia kaikilta puolilta, ei vain etupihan puolelta. Ovatko jotkut yksityiskohdat aivan samanlaisia? Minkälainen ikäero rakennuksilla on? Mistä sen mielestäsi huomaa? Mitä arvelet, onko rakennuksista helppo sanoa ulkonäön perusteella, kumpi on uusi ja kumpi vanha? Miten rakennukset sopivat ympäristöönsä? Kuvaile rakennuksia ja kerro, ovatko ne mielestäsi esimerkiksi kauniita, rumia, mitäänsanomattomia vai jotain muuta – muista perustella mielipiteesi!

6.3 TUTKIMUSKOHTENA KOULU

a) Tutki koulua ja koulun pihaa. Miten niiden suunnittelussa on huomioitu käyttäjät? Millaisia tiloja koulussa on, ja mihin niitä käytetään? Onko koulussa tiloja, jonne oppilaat eivät pääse? Entä tiloja, jonne opettajat eivät pääse? Miten piha sopii eri-ikäisille lapsille, vuosiluokilla 1. – 6.? Mitä kaikkea koulunpihalla voi tehdä? Entä mitä haluaisit muuttaa tai lisätä koulunpihalle?

b) Rakentakaa ryhmässä pienoismalli koulusta ja koulupihausta. Mitä kaikkea pienoismalliin otetaan mukaan? Onko koulusi ympärillä aita, onko pihalla esimerkiksi leikkivälineitä tai piharakennuksia, ja miten ne voisi toteuttaa pienoismalliin?

c) Suunnittele unelmien koulunpiha. Millainen parhaan pihan pitäisi olla? Voit suunnitella sen joko oman koulusi pihalle, tai mielikuvituskouluun, rajoituksia ei ole! Piirrä, maalaa tai rakenna pienoismalli.

6. Kuvataiteen ja arkkitehtuurin tehtävät

6.4 ASUINALUEESI TULEVAISUUDENKUVA

Mieti ja piirrä asuinalueesi tulevaisuudennäkymä 50 vuoden päästä: miltä alueella silloin näyttää? Minne on rakennettu uutta, mistä ovat talot, tiet, metsät tai pellot hävinneet? Onko alueelle rakennettu kerrostaloja tai muuta täysin uutta? Ovatko talot vielä samannäköisiä kuin nykyään, vai ovatko ne täysin uudenlaisia ja ehkä outojakin 50 vuoden päästä? Piirrä sekä karttakuva, että maisemanäkymä, jossa uudenlaiset talot näkyvät. Keksi myös nimet uusille asuinalueille ja kaduille.

6.5 MAALLA JA KAUPUNGISSA

a) Minkälaisia ovat maaseutu ja kaupunki? Minkälaisia ovat tiet, pihat ja vaikkapa linja-autopysäkit kummassakin? Löytyykö maalta puistoja? Entä kaupungista kaivoja? Miten talot on sijoitettu kaupungissa, entäpä maaseudulla? Miten tilaa on käytetty? Mitä mielestäsi kaupungissa pitää olla, että se on kaupunki? Entä mitä maalla pitää olla, että se on maaseutua?

b) Tehkää luokkanne seinälle molemmat, kaupunki ja maalaiskylä. Kerätkää ensin kummallekin ominaisia piirteitä vaikkapa listaksi taululle. Piirtäkää listattuja asioita niin, että piirroksot voidaan leikata paperista irti ja liittää seinälle koottavaan maisemaan. Maiseman voi tehdä myös värillisistä papereista tai lehdistä leikatuista kuvista.

7. Matematiikka

7.1 VANHAN AJAN MITTOJA

a) Mittaa koulusi pinta-ala ulkoseiniä pitkin. Voit käyttää mittanauhaa, tai mitata ensin askeleesi pituuden, kiertää koulurakennuksen ja sen jälkeen laskea, kuinka monta askelta otit ja paljonko matkaa kertyi metreinä. Laske sen jälkeen pinta-ala. Mittaa myös piharakennusten sekä koulupihan pinta-ala.

b) Suomi siirtyi 120 vuotta sitten metrijärjestelmään. Sitä ennen mittayksiköitä olivat mm. jalka, kyynärä, syli ja tynnyrinala senttimetrin, metrin ja neliömetrin sijasta. Mistä näiden mittayksiköiden nimet tulevat, ja minkä mittaisia ne ovat metrijärjestelmässä? Entä kuinka pitkiä matkoja olivat kortteli, virsta, peninkulma ja poronkusema, ja mistä nimitykset johtuvat? Etsi tietoa esimerkiksi internetistä.

c) Kuinka paljon koulun ja koulupihan ympärysmitta ja pinta-ala ovat vanhoina mittoina, esimerkiksi jalkoina tai syleinä? Entä mikä on oma pituutesi, jalkoina, kyynäröinä ja syleinä?

d) Käytetäänkö kaikissa maissa metrijärjestelmää? Etsi maita, joissa on jokin muu mittajärjestelmä käytössä. Mitä mittoja muualla on, ja paljonko mitat ovat metrijärjestelmässä?

7.2 KOULUPÄIVÄ DIAGRAMMIKSI

a) Mittaa koulumatkaasi kuluva aika kellon avulla. Jos mahdollista, tule eri päivinä kouluun jalkaisin, pyörällä tai linja-autolla, tai käytä eri päivinä eri reittejä. Piirrä eri reitteihin kulunut aika taulukkoon pylväsdiagrammina. Piirrä myös eri kulkuneuvoilla kulunut aika pylväsdiagrammina.

b) Vertailkaa luokan kesken koulumatkoja. Piirtäkää pienryhmässä aikataulukko, johon jokainen piirtää koulumatkaan käyttämänsä lyhyimmän ajan pylväänä. Mikä on ryhmässänne ja luokassanne lyhyin koulumatkaan kuluva aika, entä pisin?

d) Piirrä diagrammi (esimerkiksi piirakkadiagrammi) siitä, mihin käytät aikaa koulupäivänä. Kauanko menee aikaa aamutoimiin, entä koulumatkaan, oppitunteihin, välitunteihin, kerho- tai harrastustoimintaan, muuhun vapaa-aikaan, syömiseen ja nukkumiseen?

7.3 KOULURAKENNUKSEN GEOMETRIAA

Etsi koulurakennuksesta erilaisia geometrisia kuvioita kuten neliöitä, nelikulmioita, kolmioita, ympyröitä ja puoliympyröitä. Montako nelikulmiota löydät esimerkiksi koulun julkisivusta eli ulkoseinistä? Entä luokahuoneesta, käytäviltä ja ruokalasta? Löytyykö yhtään suunnikasta? Laskekaa erilaisten kuvioiden pinta-aloja, esimerkiksi luokahuoneesta löytyvien ympyröiden pinta-alat.

8. Lähteet

Hänninen, Anna 2007: Matkalla arkkitehtuurin maahan. Valtion rakennustaidetoimikunta.

Kaskesta kaavoitukseen. Kuopion koulupolku 2001 – 2004.

Kuopion kaupungin internet-sivut. Kuopion kaupunginosat.

[http://www.kuopionkaupunginosat.fi/neulamäen kaupunginosayhdistys](http://www.kuopionkaupunginosat.fi/neulamäen_kaupunginosayhdistys).

<http://www.Toimikunnat.Net/neulamaki/index.php?Id=300>

Rieki, Helena 2005: Kuopion kaupungin rakennushistoria. Kuopion historia 6.

Suomen tammi. Oppimateriaalit. Puukausi. <http://www.nba.fi/puukausi/tekijat.htm>

Pohjois-Savon ympäristökeskus 2002. Kylillä ja kyläpoluilla.

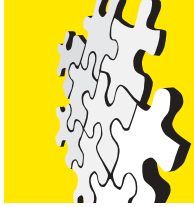
<http://www.ymparisto.fi/psavo/kylilla/muistitieto.htm>

Pöntinen, Anu 2004: Kaupunginosat, osa 3 Neulamäki.

Nimetön kylä paisui miljardiprojektiksi. ViikkoSavo 7.7.2004.

Kuopion VPK:n urheiluseura Osmon Ukkojen ja Osmon Tyttöjen hiihtoretki Neulaniemen Tervaruukille 1920 – 30 -lukujen taitteessa. Kuopion kulttuurihistoriallinen museo

KAUPUNGINOSAT

Anu Pöntinen

Savilax, 1600-luvulta peräisin olevassa kartassa juhlallisesti lukee. Lahdessa nokottava mäkinen niemi on vielä il-
man nimeä. Kun päästään vuoteen 1752, on karttaan kirjattu jo Neulaniemi.

Nykyinen Neulamäen alue oli pitkään, aina vuoteen 1942 asti Harjulan maita ja kuului Savilahden kylään. 1800-luvun alussa alueesta tehtiin osa kaupungin ”erämaata”, joka käsitti pääosin sa Leväsen ja Lynkänlahden lisäksi aluetta myös eteläises-
tä Neulamäestä.

Tällöin metsätalous oli yksi merkittävimpää elinkeinoja, ja vuona 1882 kaupunkilaski Neulamäessä sijaitsevien metsämaiden kooksi 2302 tynnyrinäalaa, josta jakometsää oli 2134 tynnyrinäalaa.

Vuonna 1943 alue siirtyi valtion omistuksesta jälleen Kuopion kaupungille, silloiselle maalaiskunnalle. Pian sen jälkeen alueelle muutti muutamia rintama-
miehiä perheineen, jotka rakensivat sinne kukin omat talonsa.

Hyvin kivikkoiselle sekä osittain myös soiseille uudis-
alueelle lohkottiin kymmenen tilusta, joista loppujen lopuksi asutettiin yhdeksän. Omaa maata kullakin oli noin hehtaarin verran.

Tällöin alue tunnettiin hyvinä marja- ja metsästys-
maana, jonka runsas eläimistö viirupölsäistä ja liito-oravista aina jänkisiin ja kettuihin jäi monien mieleen. Myös käärmeitä etelään päin viettävillä rinteillä nähtiin runsaasti.

Anu Pöntinen

Kun Terttu Borgelin ja Helka Vehviläinen jouluna 1953 muuttivat Neulamäkeen, oli siellä yhdeksän taloa.

– Rakensimme talojamme yhtä aikaa. Neulamäessä kul-
ki yksi tie, jonka varrella kaikki talot sijaitsivat, rouvat muistelevat.

Molemmilla on hyvin läm-
pimiä muistoja Neulamäestä. – Täällä oli aina tekemistä. Aikuiset viljelivät maata ja lapset rakensivat hönniä ja juoksivat kalliolla.

Kaikki ruoka jota ei saatu omasta pellostä tuli Hilja Larrismaan kaupasta Sarkin-
mästä, joista haiden sattuessa saatiin lainaan myös astioita. Yhteishenki oli hyvä, ja molempien mukaan Neula-
mäki oli alkuajoina kuin yhtä perhettä.

Kaupunginosat: osa 3. Neulamäki

Nimetön kylä paisui miljardiprojektiksi

Saron Samonien arkisto / Olli Herranen

Neulamäen uudella asuinalueella pidettiin 1984 jopa rock-festivaalit. Esintymässä Ilkka Pettersson.

Syyskuussa 1959 Savon Sanomat uutisoi Pienestä nimettömästä kylästä suuren metsän keskellä. Samaissa juutussa aikuisikään ehtinyt Helmi Borgelin muisteli, kuinka heidän alueelle saapuaan siellä ”oli vain suota ja metsää”. Tietä alueelle ei vielä kulkenut, ja se oli rou-
van toivelistalla ensimmäise-
nä. Myös sähköä ja kauppaa -
seksi niiden saamiseksi myös lisä asukkaita - kylään ko-
vasti kaupattiin.

Vuonna 1961 alueelle sa-
tiinkin sähköt, ja ainainen tuuraaminen kaasun ja Ha-

Tervarukin ja Pilpan nykyi-
sin nykyisin hiihtomajana toimivat tilat.

Kuopion kaupunki on onnistunut Tervarukin maa-
poljan vuodesta 1866. Jo 1930-luvulla talo toimi hiihtomajana. 1940-luvulta aina 60-luvulle tilaa asutti Halo-
sen perhe, jonka ottoytären Ainin mukaan eräs kuririri-
lampaistakin on saanut ni-
mensä. 1960-luvulla pihara-
kennukset toimivat ensin so-
tasokkeiden, sittemmin met-
sänhoitajien kesäpaikkana.

Hiihtomajaksi se päätyi kau-
pungin ostettua kaikki ra-

kennukset vuonna 1967.

Pilpan talossa taas asui Juho Pitkän perheineen. He pitivät maitotila, josta vielä 60-luvulla muistiedon mu-
kaan haettiin mökille maitoa. Pian sen jälkeen laajat maa-
alueet myytiin rakennuksi-
neen Kuopion kaupungille. Nykyiset Kolmisenen maat-
kin kuuluivat Pilpalle, kuten myös Neulasuo Kolmisenen takana, jossa myös kuvan-
veistäjä **Pauno Pohjola**nen lapsuutensa asutti.

Pitkään Neulamäessä asui paljon Saataimoisen tehtai-
den työntekijöitä. Työpaik-
koja alueen asukkailla tarjosi myös Neulamäen kupeessa sijainneet aseravikko ja am-
muslataamo. Moni muistaa vielä piikkilanka-aidalla raja-
tun alueen, jota sotilaat kier-
sivät ärhäköiden vartiokoi-
riensa kanssa yötä päivää. Su-
rullisena vuonna 1969 am-
muslataamolla räjähti, jolloin
henkensä menetti useampi
kymmenen lataamon työntie-
kijää.

Varsinaisen käännekohta Neulamäen asutushistoriassa on ylipiston muuttaminen Savilahden vuonna 1978. Sil-
loiset työntekijät ja opiskeli-
jat alkoivat penäämään
asuinpaikkoja läheltä ylipis-
toa, eikä alkaakaan kun pus-

kutraktorit pistivät Neula-
mäen puuttaloja matalaksi. Viimeinen pystyssä ollut al-
kueraistalo oli Mukkanen ta-
lo, jossa vielä 80-luvulla pi-
dettiin päiväkotia ja pyhä-
koulu. Heti seuraavan vuo-
sikymmenen koitettua sekun-
tosin sai väistyä uuden kir-
kon alta.

Nykyään Neulamäki on viestitöidään hyvin kaksikajoi-
nen. Alueen reumamilla asu-
runsaasti vauraimpia oma-
kotilo- ja rivitaloperheitä,
kun taas keskustaa poittävät
vuokratilat ja opiskelija-
asunnot. Heti Neulamäen
kupeessa lepää Natura-ohjel-
man rauhoittama metsäalue,
jonne osana EkoKuriri-pro-
jektia rakennettaneen pian
näköalatori sekä laaja ulko-
lualue. Alkoinaanhan tällä
paikalla oli suuri notkelma,
johon käytiin ajamassa ra-
kennusten ylijäämämaat.
Kun kaatopaikka suljettiin,
päälle kaatopaikan huipulle
rakennettiin mäkhyppytorni
ja suunniteltiinpa viereen
laskettelurummeikin. Nykyisin
tuolla paikalla käydään vain
pulkkamäessä. ■

*Lähteet: Nummela: Kuopion historia 3, Neulamäke-
lainen 1/2004 ja asukkaiden
haastattelut*

Tietolaatikko

Asukkaita: Neulamäessä on
noin 6300 vakituista asu-
muassa kaupunginvaltuu-
tettu, puuseppä Pentti
Sauhke.

Asukkaita: Neulamäessä on
noin 6300 vakituista asu-
muassa kaupunginvaltuu-
tettu, puuseppä Pentti
Sauhke.

Alussa oli yhdeksän taloa

Eräs kuunamoon

**Terttu Borgelin, Helka Vehviläinen ja Kerttu Lappalainen muis-
televat lämmöllä vanhaa Neulamäkeä.**

– Naapurit auttoivat toisi-
aan, ja taidettiin sinä yhdes-
sä käydä tansseissakin. Kun Neulamäessä vuonna
1979 alettiin massiivisesti
kaavoittaa kerros- ja rivitalo-
taan, Vehviläinen mietti.

Helka Vehviläisen arkisto

*Kuvassa purkuvuonnaan 1983
oleva Purkulan talo oli viimei-
nen neulamäkeläinen rintama-
miesalo.*

KOULUN NIMI	TÄYTTÄJÄ
PÄIVÄYS	RAKENNUSKOHTIEN INVENTOINTI
LÄÄNI KUNTA KAUPUNGINOSA	INVENTOINNIN KOHDE, OSOITE PÄIVÄYS
JULKISIVUMUODOT	KATTOMUODOT
IKKUNA – JA OVIJAKO	YKSITYISKOHTIA
RAKENNUSOSIEN MATERIAALIT	VÄRIT
SOKKELI SEINÄT KORISTEOSAT IKKUNAT OVET VESIKATTO	
PIIHA-ALUE JA YMPÄRISTÖ	